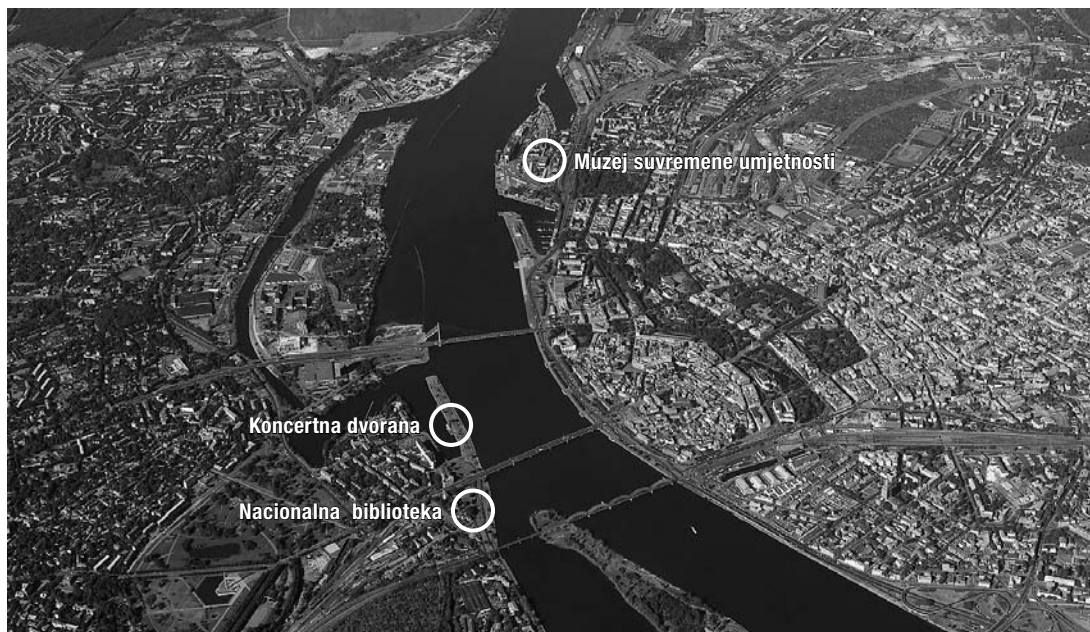

MUZEJ SUVREMENE UMJETNOSTI, RIGA, LETONIJA KAKO UPRAVLJATI ZBIRKOM NEPOSTOJEĆEG MUZEJA

ASTRIDA ROGULE*

sl. 1. Avionski snimak grada Rige s ucrtanim lokacijama triju važnih umjetničkih projekata: Nacionalna biblioteka Letonije, Muzej suvremene umjetnosti Riga i Koncertna dvorana.

sl. 2.-4. Lokacija budućeg Muzeja suvremene umjetnosti Riga za koji će biti adaptirana zgrada bivše termoelektrane u luci Andrejsala

Hvala vam lijepa što ste me pozvali i zamolili da održim predavanje o nepostojećemu muzeju. Pitanje muzeja vrlo je važna tema na početku 21. stoljeća. Alan Karpov je napisao: *Jednom je postojala umjetnost stvorena za muzeje i činjenica da muzeji izgledaju kao mauzoleji puno govori o odnosu prema umjetnosti u prošlosti. Međutim, želimo li govoriti o djelima koja će biti stvorena u bliskoj budućnosti, koncept muzeja postaje posve nebitan.*

Unatoč tim riječima, koje je Karpov izrekao već 1967., cijeli suvremeni svijet prolazi kroz prokletstvo stvaranja muzeja suvremene umjetnosti. Moderni su, pomažu umjetnosti, pomažu tržištu, ponajprije tržištu umjetnina, za njih je vezan određeni prestiž, a pridonose i promicanju gradova, velegradova, država i nacija kulture jer je suvremena vizualna umjetnost, čak i u obliku o kojemu ću danas govoriti, vrlo često neprihvatljiva tzv. široj javnosti. Počnimo odgovorom na pitanje u kojem bismo smislu uopće željeli razgovarati o muzejima: muzejima kao hramovima, muzejima kao supermarketima ili muzejima kao arhitektonskim znamenitostima.

Zatim se zapitajmo tko smo, što želimo postići i kako te razmotrimo naše trenutačne ciljeve i namjere. Upravo će

tome biti posvećeno moje današnje izlaganje. Ostane li nam vremena, željela bih vas upoznati s Intranetom pomoću kojega stvaramo našu zbirku i na koji smo vrlo ponosni.

Naravno, mi u Letoniji trebamo muzej jer smo vrlo povezani sa svijetom. Svi naši susjedi uglavnom već imaju muzeje, ali zašto bismo ga mi morali imati, i to baš muzej suvremene umjetnosti? Samo bih željela napomenuti da se u mom izlaganju termin suvremeno odnosi na oba pojma, na umjetnost i na muzej. Kakva se to umjetnost smatra suvremenom i što je suvremeni muzej? Na to pitanje imamo neke odgovore. Muzejska se djelatnost ostvaruje unutar nacionalnoga gospodarstva i ta su dva pojma sukladna. Postoje i grafikon koji pokazuju kako cjelokupan porast muzejske djelatnosti utječe na rast gospodarstva. Očito je, dakle, da su muzeji potrebni. Jedna od naših likovnih kritičarki, koja je trenutačno zaposlena i u Ministarstvu kulture, rekla je da bi nas gradnja muzeja obranila od statusa globalnog sela, kako to čini MOMA. Muzej bi nam pomogao da ne postanemo globalno selo.

Razmotrimo sad prilike u Letoniji. Riga se nalazi u središtu države i zauzima velik broj kvadratnih kilome-

tara. Cijelo područje ima više od milijun stanovnika (1 148 003), od kojih na užem području grada živi njih 739 000. Središte grada vrlo je važno. Sve se kulturne ustanove nalaze na desnoj obali rijeke Daugava. Mi u Rigi kažemo da je to prava Riga, a onaj drugi dio grada uopće ne smatramo Rigmom.

Povijesno gledano, 2005. navršilo se punih sto godina otkako je sagrađen posljednji i jedini muzej umjetnosti, Letonski nacionalni muzej umjetnosti (Latvijas Nacionālās Mākslas muzejs). Stoga imamo osjećaj da u državi postoji velika *glad* za novim muzejima. U posljednjih 20 godina, koliko traju rasprave o potrebi hitne izgradnje muzeja suvremene umjetnosti i mogućnostima njegove gradnje, poimanje koncepta i uloge takvog muzeja u Letoniji znatno se izmijenilo. Trenutačno zagovaramo ideju da umjesto muzeja suvremene umjetnosti izgradimo suvremeni muzej umjetnosti. Mi, naime, imamo samo tu staru verziju našega Nacionalnog muzeja umjetnosti, prekrasnu zgradu staru sto godina, s izložbenom dvoranom posvećenom poslijeratnoj umjetnosti Letonije. Imamo samo nju i ništa više. Ništa!

Posljedice nedostatka takvog muzeja brojne su. Cjelokupna povijest letonske i europske umjetnosti prekinuta je, a umjetnički je proces pogrešno protumačen. Nedostaje nam ozbiljnih i objektivnih stručnjaka jer nemamo gdje vidjeti umjetnička djela. Nedostatak muzeja također pogoduje stvaranju predrasuda u javnosti, a željela bih dodati da smo odgojili već dva naraštaja koji nisu imali mogućnosti steći dostatno znanje o vizualnim umjetnostima bliske prošlosti.

S izradom koncepta muzeja suvremene umjetnosti počeli smo 2004. i u to smo doba imali određenu političku potporu. O političkoj potpori govorimo, naravno, vezano za umjetnost. Umjetnost je oduvijek bila povezana s politikom, još od doba starih Egipćana. Htjela bih dodati da su to bila sretna vremena jer je Vlada u svojoj Deklaraciji objavila da je izgradnja muzeja jedan od državnih prioriteta. Ministarstvo kulture osnovalo je 2004. godine radnu skupinu za taj projekt i ona je osmislila koncept i misiju MSU. Nekoliko mjeseci nakon toga, između 28. i 31. listopada, održan je međunarodni skup arhitekata na kojemu je sudjelovalo devet stranih arhitektonskih poduzeća i dva letonska arhitektonska ureda.

Sudionici sastanka zaključili su da su zgrada TES 1 i otok Andrejsala najpovoljnija lokacija za budući muzej. Odabrali su zapušteno mjesto blizu središta grada, nekadašnju luku vraćenu gradu, u kojoj se nalazi termoelektrana. Odmah zatim osnovana je državna agencija *Nova tri brata*, za tri važna umjetnička projekta: Nacionalnu biblioteku Letonije, Koncertnu dvoranu u zaljevu rijeke te Muzej suvremene umjetnosti koji će se graditi na otoku, odnosno na poluotoku, s nekadašnjom električnom centralom. Državna agencija je institucija koja se brine o razvoju svih triju projekata, uključujući i nas, a u najnovije vrijeme bavi se i konceptom naših

zbirki. Nacionalna biblioteka već postoji, a i Koncertna dvorana. Koncertna je dvorana malena, ali nije loša: na programu je mnogo koncerata i nastupa velik broj izvođača.

Agencija će nastaviti raditi do 2010., kad bi svi ti ambiciozni projekti trebali biti dovršeni.

Kako sve to izgleda u stvarnosti? Riga je stari grad, a oko njega su parkovi. Tu je nekad bila utvrda i granica grada. Na lijevoj su strani tri lijepa parka, poput vaše Lenucijeve potkove u Zagrebu. A ovdje je tzv. tihi centar s primjerima *art nouveau* stila i povijesnim zgradama. To je mjesto nekoć bila luka, a sad će se tu izgraditi Muzej suvremene umjetnosti. Čast mi je naglasiti da je samo naš projekt od spomenuta tri dobio lokaciju u *pravoj* Rigi: ostale dvije zgrade bit će sagrađene s druge strane rijeke. To područje, psihološki gledano, nije više glavni grad.

Rad smo počeli objavom misije muzeja. Željela bih se osvrnuti na dio koji govori o *najkvalitetnijim umjetničkim djelima, najširoj dostupnosti i dijalogu koji se zbog obostranog interesa uspostavlja s različitim društvenim skupinama*. Smatram kako se, kad razgovaramo o muzejima, podrazumijeva da razgovaramo i o uspostavi dijaloga jer je vizualna umjetnost univerzalni jezik koji nam pomaže pri integraciji u društvo. Mi smo višenacionalna država, a različite nacije ostvaruju sretan suživot u glavnome gradu.

Zašto nam tako jako treba vlastiti muzej suvremene umjetnosti? Naravno, trebamo muzej s vlastitom građom, trebamo središte suvremene kulture i obrazovno središte. Također bismo željeli postati i turističko odredište jer smo vrlo usko povezani s lukom. Budući će muzej biti ne samo jedan od simbola nacionalnog identiteta, koji će utjelovljivati sve kvalitete letonske umjetnosti, već i svojevrsno priznanje Rige i kulture 21. stoljeća.

To bi postignuće bilo u skladu s našim osnovnim ciljem ponovne uspostave demokracije. Smatram da se pojam demokracije katkad pogrešno tumači. Demokracija je, u pravom smislu riječi, osiguravanje slobode različitostima, a ne bezuvjetno priklanjanje glavnim društvenim tokovima. Naš je kamen temeljac i moto potpuna dostupnost u fizičkom smislu, u smislu financijskoga i intelektualnog pristupa, informacijske i emocionalne dostupnosti. Zbog toga ćemo sada, zajedno s našim studentima umjetničke akademije, proučavati naše društvo i, naravno, uže ciljne skupine.

Čime se bavimo? Bavimo se, naravno, arhitekturom, zbirkama i odnosima s javnošću. To su naše tri osnovne aktivnosti. Kad je riječ o arhitekturi, napominjem da je zgrada koja nam je dana prelijepa i vrlo je teško i izazovno odlučiti što ćemo s njom jer ne bismo željeli postati drugi Tate Modern, naravno. Zgrada se sastoji od dvije slične cjeline, arhitektura je prekrasna i stara više od sto godina, a i lokacija je vrlo lijepa.

Što smo učinili? Najprije smo osnovali Odbor korisnika i zamolili dva letonska stručnjaka da održe predavanje

sl. 5-7. Noć muzeja 2005.

Demokracija je, u pravom smislu riječi, osiguravanje slobode različitostima, a ne bezuvjetno priklanjanje glavnim društvenim tokovima. Naš je kamen temeljac i moto potpuna dostupnost u fizičkom smislu, u smislu financijskoga i intelektualnog pristupa, informacijske i emocionalne dostupnosti.

sl. 8.-10. Budući Muzej suvremene umjetnosti Riga – 3D simulacije zgrade
© OMA (Office for Metropolitan Architecture)

o toj temi. Kontaktirali smo doktora Jānisa Garjānsa, voditelja organizacije zadužene za muzeje, Ojārsa Pētersonsa, umjetnika koji je sudjelovao na nekoliko natječaja za arhitektonski projekt muzeja te poznatog kustosa i muzeologa Norberta Webera iz Njemačke. Također bih željela istaknuti da nam je od velike pomoći bio i profesor Juhanni Pallasmaa, vodeći finski arhitekt koji je blisko surađivao sa Sevenom Hollom pri izgradnji Kiasme. Gospodin Pallasmaa zadužen je za održavanje Kiasme i odgovoran je za sva događanja u muzeju, a sudjelovao je i u golemom projektu Hampi centra u Helsinkiju. Zatim smo potpisali ugovor s građevinskim poduzetnicima zaduženima za lokaciju. Cijeli je prostor pod upravom tvrtke *Građevinska agencija nova Riga*. Oni su unajmili taj prostor i surađuju s nama. Napravili smo mali ustupak. Žuri nam se jer, kao što sam ranije napomenula, naš je projekt politički. Sljedeći su izbori već 7. listopada 2006. pa se moramo požuriti kako bi naš projekt do tada poodmakao tako daleko da se više ne može zaustaviti.

Kako smo to izveli? Nakon postizanja dogovora s *Građevinskom agencijom nova Riga* zadovoljili smo sve preduvjete za pozivanje arhitekta pa smo pozvali Rema Koolhaasa iz Nizozemske i Ured za arhitekturu metropola (The Office for Metropolitan Architecture / OMA).

To su naši ciljevi kad je riječ o izvedbi muzejske zgrade. Željeli bismo, naravno, ostvariti dobar arhitektonski projekt jer je okolina zgrade prelijepa.

Intenzivno radimo na odnosima s javnošću kako bismo ljudima omogućili da se uključe. Pozivamo ih da posjete gradilište jer je to područje tijekom cijelog razdoblja sovjetske okupacije bilo zatvoreno za javnost i nitko nije bio svjestan da u samom središtu grada postoji tako lijepo mjesto. Stoga smo organizirali različite aktivnosti, a jednu smo noć u godini odredili za Noć muzeja. Tijekom prošlogodišnje Noći muzeja okupili smo samo 300-tinjak sudionika i posjetitelja. Već tijekom ovogodišnje Noći muzeja uspjeli smo na gradilište privući 15 000 posjetitelja. Naporno radimo

sl. 11.-12. Budući Muzej suvremene umjetnosti Riga – 3D simulacije zgrade i unutrašnjeg prostora
Foto: Frans Parthesius
© OMA (Office for Metropolitan Architecture)

na projektima s našim mladim umjetnicima, koji nam rado pomažu jer će na taj način kad se muzej otvori biti već priznati umjetnici. U našu umjetničku igru uključili smo i okoliš te otvorili neku vrstu muzeja u staroj štali: to je naš muzej naive. Tijekom Noći muzeja različite su nacionalne manjine predstavljale svoju kulturu (vrlo je popularna bila ruska pjesnička skupina *Orlita*, čiji članovi i sviraju).

Što radimo sa zbirka? Razumije se da imamo zbirke letonske i strane umjetnosti. Doduše, zbirke strane umjetnosti zapravo su više regionalnog tipa jer se nitko o nama ne brine tako dobro kao mi sami. Nitko. Stoga smo osnovali Međunarodni odbor stručnjaka, čija je zadaća izaći iz provincijalnih okvira i našu umjetnost te umjetnost naših susjeda sagledati iz nepristrane perspektive. U odboru su Helena Demakova (Letonija), Raminta Jurenaite (Litva), Sirje Helms (Estonija), Norbert Weber (Njemačka), Maaretta Jaukuri (Finska), Raitis Šmits (Letonija), Ieva Astahanova (Letonija) te Leonards Laganovskis (Letonija).

Kako će nam spomenuti stručnjaci pomoći? Ponajprije, banka Aizkraukles sponzorirala je naše zbirke s milijun lata, odnosno 1,4 milijuna eura. Trenutačno se bavimo

projektima nabave, ali, naravno, ne samo time, već i pohranom umjetnina. Otvorili smo nekoliko čuvaonica u predgrađu Rige te osmislili vrlo korisno pomagalo za naše strane sponzore, tzv. Intranet, koji na uistinu jedinstven način omogućuje rad sa zbirka (Intranet, koji sponzorira banka Aizkraukles, zatvorena je baza podataka namijenjena stručnjacima koja omogućuje pregled jedinstvene skupine regionalnih i stranih umjetničkih djela od kojih odabiremo primjerke što ćemo ih uvrstiti u naše zbirke).

Odbor se sastaje četiri puta u godini te se može potpuno pripremiti za određeni radni zadatak. Odobrenim je i pristup Intranetu, na kojemu se mogu pregledavati djela po podacima, autorima te statusu. Kliknete li na umjetničko djelo odmah su vam dostupni svi osnovni podaci o njemu. Na Intranetu možete raditi sa slikama, ali i s podacima koje smo vam osigurali. Sve vam je dostupno: cijena, dodatne informacije, bilješke. Bilješke su vrlo važne. One su, zapravo, komentari. Ovdje možete predati vašu ponudu: kupi, kupi po nižoj cijeni, nemoj kupiti, rezerviraj, neodlučeno ... To, međutim, možete napraviti samo jedanput. Na stranici možete pročitati i dodatne informacije o slavnoj Petorici, primje-

Naporno radimo na projektima s našim mladim umjetnicima, koji nam rado pomažu jer će na taj način kad se muzej otvori biti već priznati umjetnici.

sl. 13. Budući Muzej suvremene umjetnosti
Riga – 3D simulacija unutrašnjeg prostora
Foto: Frans Parthesius
© OMA (Office for Metropolitan
Architecture)

A presentation at the
international conference
'Destination. New Museum.
Building'
Museum of Contemporary Art,
Zagreb, Croatia, 2006.

The text has been slightly
modified in line with the editing
and subediting conventions of the
publication.

Prijepis tonskog zapisa /
Transcript of sound recording:
Ksenija Pavlinić - Tomašegović

Prijevod s engleskog jezika /
Translation from English:
Ana Babić

Images: © OMA / The Office for
Metropolitan Architecture

RIGA CAM CREDITS

Project: Riga Contemporary Art
Museum
Status: Commission 2006,
completion date: 2009
Client: Latvian Government
Location: Riga, Latvia
Site: Riga Free Port Area on the
island of Andrejsala
Program: 16.000 m² multi-
functional centre for contemporary
culture, the museum will host
seminars, concerts and theatrical
performances, in addition to
housing international exhibitions
and a permanent collection of
contemporary Baltic art.
Partners: Rem Koolhaas and
Reinier de Graaf
Associates: Beth Hughes and Miho
Mazereeuw
Team: Andrea Bertassi,
Anders Berensson, Daniele de
Benedictis, Gabriela Bojalil, Maria
Derevencova, Markus Dettling,
Arjan Geelhoed, Soe Hwang, Keigo
Kobayashi, Klaas Kresse, Ilze
Kruskopa, Mara Liepa-Zemesa,
Ludvig Netre, Marc Paulin, Todd
Reisz, Koen Stockbroekx, Daliana
Suryawinata, Alice Wong

rice. Možete ih odmah otvoriti i pročitati, stvoriti mišljenje o Petorici, saznati tko su. Postoje, naravno, i bilješke o svakome pojedinom članu slavne Petorice: tu možete vidjeti umjetnike, odnosno popis umjetnika. Intranet nije Internet, ali nam pomaže da doznamo ponešto o svijetu. Na njemu možete vidjeti potpunu listu umjetnika s popratnim podacima. Autore možete pregledati i po zemljama njihova podrijetla jer smo već kupili ili odabrali djela estonskih, litavskih, finskih umjetnika. Umjetnička djela se mogu pregledati po statusu koji im pripisujemo: kupljeno, još nije kupljeno, i sl. Za potrebe administracije ovdje možemo saznati koliko je razdoblje čekanja te sve ostalo što nas zanima vezano za financije: o korisnicima, o potrazi za djelima i o tome kad je počelo novo razdoblje.

Sve što se na Intranetu radi, svi komentari, odlaze u arhiv pa imamo savršenu bazu podataka za svaku raspravu. Imamo podatke o svim djelima predloženim za uključenje u naše zbirke, o svim kupljenim ili odbijenim djelima: sva su ta djela dio naše baze podataka o zbirkama.

Smatram da smo vrlo dobro počeli i da će ovaj projekt uspješno završiti proteklo razdoblje u našoj zemlji. Ta su vremena prošla i ne ponovila se!

CONTEMPORARY ART MUSEUM, RIGA, LATVIA

HOW TO MANAGE A COLLECTION OF A NON-EXISTING MUSEUM?

The state Agency "Three New Brothers" is a state administration institution, aimed at enabling the construction of premises for three cultural objects of national significance – National Library of Latvia, Concert Hall and Contemporary Art Museum. In 2004, the Ministry of Culture established a project working group, which developed the formulation of the CAM concept and mission. On 28th – 31st of October 2004, an international session of architects was held. On the basis of the session results TES 1 building and territory in Andrejsala was determined as the future construction site. Even though the Contemporary Art Museum in Latvia exists only in our vision and governmental regulations, thanks to the already appointed location and the work done by the staff members and many international advisers, we already have first art works selected by International Experts' Committee (IEC). One of our best achievements is the creation of the INTRANET – a closed date base for our experts. The ambitions of Contemporary Art Museum, as well as the principles and techniques of IEC is uncovered in the presentation.

* ASTRIDA ROGULE first studied languages and then art history and theory at the Latvian Academy of Art. She received her MA at Museum Studies Department of Leicester University, UK and currently writes her Ph.D. thesis at the Latvian Academy of Art. Since 1996 she has been a member of ICOM and the Artists' Union of Latvia. Since 2003 she has been Head of Museum Studies Master Program. She has been a curator of more than 30 art exhibitions and has published more than 200 articles and essays on art history.